

atlant

Brief no.1 – April 2023

HVAD KAN VI LÆRE AF KRIGEN I UKRAINE?

OG HVAD VIL AFGØRE DEN?

STIG JARLE HANSEN & LARS BANGERT STRUWE

INDLEDNING

Stig Jarle Hansen & Lars Bangert Struwe (red)

Krigen i Ukraine har meget naturligt vakt stærke følelse i Europa, da invasionen af et selvstændigt land bryder med både retfærdighedsfølelsen og mange af de normer, som vi troede var etableret i Europa efter den Kolde Krig.

Diskussionen om Krigen i Ukraine kan være problematisk; en del af dækningen af krigen har været nærmest landsholdsagtig blandet med ønsketænkning fra Vestens side af. Vi kan hurtigt undervurdere fremtidige trusler og overvurdere vores egne kapaciteter.¹

Vi må gå om bag retorikken og se på nogle af de mindre positive historier. Vi må forbigå retorikken, og i stedet betragte nogle af de mere oversete øjeblikke, som har formet krigen i Ukraine. Øjeblikke som i sidste ende kommer til at afgøre krigen, og som er blevet overset i europæisk forsvarsplanlægning. Sådan lærer vi af krigen i Ukraine.

En nøgtern vurdering af hændelsesforløbet ved invasionen af Ukraine og myterne, som krigen har skabt vedrørende krigsførelse og dens påvirkningen på internationale forhold, kan være nyttig. Her er fem myter om krigen i Ukraine, som vi for vores egen skyld burde sætte spørgsmålstejn ved, og som i sidste ende vil være med til at afgøre krigen:

1. Putin og Rusland er irrationel eller syg.
2. Droner og langtrækkende missiler vil dominere fremtidens krige.
3. Reserveenhederne tæller ikke med i krig.
4. Just in time er godt management også militært.
5. Verden står samlet mod Rusland.

Dette brief viser, at fem myter bør afløses af følgende fem lærere:

1. Putin agerede relativt rationelt
2. Droner og missiler er ikke gamechangere, men vigtige komponenter på kamppladsen.
3. Reserver er afgørende for at skabe masse, dybde og robusthed.
4. Der er brug for lagre, og når krisen kommer, kan man ikke nå at opbygge lagre og kapaciteter.
5. Verden er mere splittet end det vi måske troede.

INDHOLD

INDLEDNING	2
Dette brief viser, at fem myter bør afløses af følgende fem lærere:	2
INDHOLD.....	3
Putin og russisk krigsplanlægning er "irrationel" eller "syg"	4
Hvad betyder dette for os?.....	5
Droner og langtrækkende missiler vil dominere fremtidens krige.....	6
Reserveenhederne tæller ikke med i krig.....	9
Just in time er godt management også militært	11
Verden står samlet mod Rusland	12
Hvad kan vi lære af Ukrainekrigen?.....	15
Ukrainekrigen bør lære os at:.....	16
Forfatterne	17
Noter	18

Putin og russisk krigsplanlægning er "irrationel" eller "syg"

Rygter om sygdom eller irrationalitet har en tendens til at sprede sig tidligt i en krig, og det gjorde de også denne gang. Det at Putin og hans officerer planlagde at invadere Ukraine med så beskeden en styrke som 150.000-190.000 soldater op imod de 196.000 ukrainske soldater, som blev brugt i februar, resulterede i at mange vestlige observatører undervurderede faren for krig helt indtil det øjeblik hvor krigen brød ud.²

Pressen fik dog ikke altid fokuseret på dette styrkeforhold og lagde i stedet for vægt på Ruslands totale antal tropper. Det betød, at man kunne se artikler om David imod Goliat.³ Her opgjorde man det russiske militær til 900.000 mand i stedet for den styrke man reelt kunne indsætte. På tilsvarende vis fokuseres der ofte på det samlede antal tropper i NATO kontra Rusland.⁴ Det glemmes ofte i disse diskussioner at se på, om alle tropper kan allokeres, og til hvilken krigsskueplads og hvor hurtigt.

Men vi skal lægge mærke til, at Putins nærmeste generaler var veteraner. For eksempel var general Valery Vasilyevich Gerasimov veteran fra annekteringen af Krim i 2014.⁵ Under annekteringen blev et lignende styrkeforhold benyttet og dengang resulterede det i en betydeligt russisk sejr. Dette minder meget om de planlægningsfejl, som det amerikanske forsvar gjorde op til invasionen i Irak i 2003. Her planlagde man efter den succes man havde haft i Kosovo i 1990'erne.⁶

Putins første strategi; at benytte kombinationen af specialstyrker, hybridkrigsførelse og hurtige lette infanteri styrker til at skabe et regimeskift var en strategisk beregning baseret på hans generalstabs tidligere erfaringer. Operationen skulle kunne lykkes i løbet af ca. 10 dage, og byggede på følgende forudsætninger:

- Hastighed var afgørende for succes. Med høj hastighed kunne man tilsidesætte det internationale samfunds reaktioner og bruge overraskelsesmomentet til at uskadeliggøre ukrainske ledere og deres styrker, et slags 'chok and awe'
- Fjernelsen af Ukraines ledelse ville muliggøre en magtovertagelse med pro-russiske ukrainere.
- Det russiske militær kunne besejre det ukrainske militær på slagmarken.⁷

Det var således ikke en irrationel plan. Den var fejlslagen og tog chancer, men den var ikke nødvendigvis "gal".

Et problem, der er med til at give liv til tanken om den "gale leder" er, at Putin argumenterer med kraftige taler, hvor begreber som nationalisme, russisk historie

og ære fylder meget. Denne retorik og politiske tilgang gør, at det kan være svært for mange i Vesten at forstå Putins politik.

Beretninger fra præsident Volodymyr Zelenskyi, som hævder, at han selv var bare få minutter fra at blive taget til fange og dræbt, kan tyde på at Putins strategi kan have været nærmere succes, end vi kan lide at tænke på.⁸ Det er interessant at tænke på, hvordan de vestlige reaktioner efter sådan en operation ville have været. De havde nok ikke været så stærke som i dag, hvor vi har oplevet styrken af Ukrainernes modstandskraft.

Billede 1 Billede Antonov An-225 Mriya, det største fly nogensinde bygget, blev ødelagt under slaget ved Antonov Lufthavn. Foto: Kyivcity.gov.ua

Hvad betyder dette for os?

Det betyder at Rusland har en leder, som analyserer konsekvenserne af sine handlinger. Det vil sige, at han laver rationelle beregninger, hvor elementer som NATO's atomafskrækkelse spiller ind i planlægningen sammen med hans ledende stabs militære erfaringer.

Dette kræver at NATO sætter klare grænser og tydeligt kommunikere hvilke politiske og militære midler, der vil blive taget i brug. Dette betyder også at den militære støtte med våben til Ukraine er mindre problematisk end mange kommentatorer mener. Putin ønsker fortsat ikke at risikerer atomkrig for at forhindre denne våbeneksport.

I den første del af Ruslands invasion af Ukraine, så man også de begrænsninger som brugen af specialstyrker og hybridkrigsførelse medføre – specielt når disse mødes af en handlekraftig modstander fra den lokale befolkning. Lokal resiliens over for denne form for angreb viste sig helt kampafgørende.

Droner og langtrækkende missiler vil dominere fremtidens krige

Dronekrigsførelse spillede en vigtig rolle i invasionens første dage, hvor de russiske styrker prøvede at overtage Kyiv, og de tyrkisk producerede Bayraktar-droner var med til at styrke den ukrainske krigsmoral i sådan en grad, at ukrainerne lavede kampsange til deres ære. (De tyrkiske droner er relativt billige sammenlignet med tilsvarende amerikanske våbensystemer, hvilket giver en fordel i forbindelse med anskaffelser.

Da konflikten blev mere statisk med fokus rettet mod fronten i Donbas, blev dronernes rolle som angrebsvåben mindre udtalt, dog var de stadig vigtige ift. artilleri observationer. I hele krigen har der været indsat droner fra de langtrækkende droner til medium droner og ned til de små kommercielle droner. I medierne fylder historier om f.eks. de amerikanske Switchblade meget, og der kan hurtigt blive en hurra-stemning, der overdriber betydningen.⁹

Billede 2 Ukrainsk R18 drone – her vist som prototype. Dronen kan både bruges til observation og kaste mindre sprængladninger. Foto Oleksandr Perevoznyk.

Der hvor krigen virkelig har vist sig interessant på droneområdet har været i form af ISR (Intelligence, surveillance & reconnaissance). Siden 2015 har de ukrainske artilleri enheder fået droner i form af de ukrainsk byggede A1-CM Furia, Leleka-100 og PD-1.

Dette har ukrainerne brugt aktivt og har opnået en position, hvor de reagerer hurtigere end russerne er i stand til. Derved er de kommet indvendigt i OODA loopet (Observe, Orient, Decide, Act). Dette har efter al sandsynlighed været kampafgørende i dele af krigens slag.

Russiske modforanstaltninger og antiluftskyts viste sig at være mere effektivt i krigssituationer, hvor der var mindre bevægelse på slagmarken. Dronerne spillede en vigtige rolle ved at udstyre ukrainerne med et overblik over slagmarken, endte de med at være kampafgørende, men ikke være en game-changer.¹⁰

Billige og enkle systemer har vist sig at være vigtige værktøjer i krigssituationer og vigtig for bl.a. rekognoscere for artilleri.

Historien om langtrækkende missilsystemer minder om historien om dronerne. I invasionens første fase brugte russerne avancerede missiler, men i et meget mindre omfang end forventet. Måske skyldes dette, at effekten af et overraskelsesangreb, på niveau med det som i 2014 blev benyttet til at annekterer Krimhalvøen, blev overvurderet. Måske undlod man at i højere grad at bruge de avancerede missiler for at undgå at totalskade infrastruktur, som kunne komme til gavn senere, hvis man erobrede Ukraine eller dele deraf.

Der blev brugt mange missiler – men deres spredning over det enorme ukrainske territorium gør antallet mindre imponerende. Fra 24. februar 2022 til slutningen maj 2022 affyrede Rusland mere end 2.000 Kalibr- og Iskander-missiler.¹¹ Der skete undervejs en ændring af mål fra luftforsvarssystemer til infrastruktur, men der blev i gennemsnit kun affyret 30 missiler om dagen. Det er forfærdeligt for dem der rammes, men bombardementet er ikke massivt med missiler.

Billede 3 Iskander-M SRBM system med 9M723K5 missil. Foto VitalyKuzmin.

Med tiden virkede det som om, at russerne intensiverede deres brug af missiler, men at de ikke formåede at producere nok missiler til at opretholde styrken af missilangrebene. Dette resulterede i, at man i højere grad benyttede sig af ældre missilsystemer. Der er en stor usikkerhed om størrelsen på de russiske lagre af missiler.

Man har tilsyneladende brugt de hypersoniske Kinzhals-missiler, som det skønnes, at Rusland ikke har så mange af. Lige nu overvejer man i vestlige kredse om, Rusland har lave lagre, og derfor må samle til bunke direkte fra produktionen, inden de kan lave større missil-bombardementer.¹²

Det er let at tillægge denne manglende produktion til virkningen af sanktionerne. De skabte måske en mangel på missilkomponenter i den russiske forsvarsindustri, men dette er kun en del af billedet. Her er det vigtigt at påpege at det russiske forbrug af missiler har været så højt, at var situationen omvendt, ville også den vestlige forsvarsproduktion have haft problemer med at følge med. Effektiviteten afhænger kraftigt af størrelsen på lagerbeholdningen, hvilket gælder for både Rusland og Ukraine.

Fra et russisk perspektiv har relativt gammelt artilleri faktisk været vigtigere for krigens gang, og brugen deraf kan delvist forklare, hvordan det lykkedes russerne at avancere i Donetsk i krigens anden fase, selvom de ikke havde den 3:1 styrkeoverlegenhed, som man normalt ville have forventet i en sådan krigssituation.

Russerne har så store lagre af disse former for ældre artilleri, at en finsk efterretningsofficer, som blev interviewet af det anerkendte Royal United Services Institute (RUSI), udtalte, at de ville kunne holde i mange år.¹³ Disse artillerisystemer er mindre raffinerede og mangler træfsikkerhed, men de fungerer fint i en situation, hvor fronten rykker sig meget langsomt. Logistikken, der følger med disse systemer, er sårbar. Derfor har leveringen af det amerikanske HIMARS-system spillet en vigtig rolle, men antallet af leverede HIMARS-platforme er fortsat lavt og, som Ukrainerne selv siger, ikke nok til at vende krigens gang. Igen er kvantitet vigtigt. Der er tale om en renaissance for artilleri, som ikke må overses.¹⁴

Reserveenhederne tæller ikke med i krig

På mange måder var invasionens første dage meget præget af den russiske beslutning om at bruge specialstyrker og lade angrebet på Ukraine fremstå som en "speciel militær operation" snarere end en krig.¹⁵ Dermed undgik Rusland til at starte med at inddrage de værnepligtige og det betød, at det var professionelle soldater, som kæmpede på russisk side. Ekspertter som Micheal Kofman og Rob Lee mener, at disse valgt resulterede i, at de russiske enheder ofte manglede infanteri, som kunne støtte deres panserenheder; en mangel som ledte til tab.¹⁶

Putin afviste i marts 2022 at mobilisere.¹⁷ I april og maj 2022 startede man med at indkalde reserve, og i september 2022 måtte Rusland delvis mobilisere 300.000 reservister.¹⁸ Derved er de soldater, der i dag kæmper i Ukraine ikke længere kun professionelle soldater. De er med til at erstatte de massive tab, som Rusland har lidt. NATO i form af General Christopher G. Cavoli SACEUR anslår de russiske tab til 200.000 døde, sårede, tilfangetagne og deserterede.¹⁹

Omvendt var det hos Ukrainerne tropper fra den ukrainske hær, reserveerne, som bidrog med vigtige tropper i krigens første dage. Derudover spillede Nationalgardens Fjerde Hurtige Udrykningsbrigade en essentiel rolle, da Hostomel-flypladsen (Antonov Airport) i invasions første dage skulle forsvares mod russiske specialstyrker.²⁰ Uden disse nationalgarde enheders indsats ville krigens forløb potentielt have været noget anderledes, også selvom reserven ikke var fuldt mobiliseret.

Defence Intelligence

UPDATE ON UKRAINE
30 March 2023

INTELLIGENCE UPDATE

- Russian media reporting suggests that the authorities are preparing to start a major military recruitment campaign with the aim of signing up an additional 400,000 troops.
- Russia is presenting the campaign as a drive for volunteer, professional personnel, rather than a new, mandatory mobilisation. There is a realistic possibility that in practice this distinction will be blurred, and that regional authorities will try to meet their allocated recruitment targets by coercing men to join up.
- Russian authorities have likely selected a supposedly 'volunteer model' to meet their personnel shortfall in order to minimise domestic dissent. It is highly unlikely that the campaign will attract 400,000 genuine volunteers. However, rebuilding Russia's combat power in Ukraine will require more than just personnel; Russia needs more munitions and military equipment supplies than it currently has available.

Billede 4 Det britiske forsvarsmministerium har under hele krigen publiceret deres vurderinger af Krigen i Ukraine. 30. marts 2023 oplyste de, at Rusland vil søge at tiltrække yderligere 400.000 frivillige, der skal fylde det russiske forsvar ud. Foto UK Ministry of Defence (Twitter).

Med tiden løste russerne problemet. Mange vestlige observatører kom med forskellige fantasifulde forslag, som kunne være løsningen på de russiske problemer, heriblandt

hvervning af personale fra periferien af Rusland, Wagner gruppen, og brugen af tjetjenske styrker, men virkeligheden er noget mindre spændende end det.²¹ Wagner-gruppen har i de seneste slag mistet mange mænd, og er tilsyneladende på vej til at transformere sig til en hær med et ideologisk formål.²²

Mange af de soldater, som russerne har kunne indsætte i Ukraine i en tidlig fase af konflikten, var en form for reserver af tvangsindkaldte mænd mellem 18 og 65 år. Men de tvangsindkaldte tropper var ikke fra Rusland, men kom derimod fra Donetsk og Luhansk, efter at mobiliseringen blev sat i værk der.

Det er ikke nemt at lave præcise skøn, men ukrainske kilder udtaler, at der sandsynligvis er tale om titusinder af tropper, og med et fuldt potentiale på 50.000-60.000 tropper fra denne gruppe.²³

Internationale Institut for Strategiske Studier (IISS) anslog før krigen antallet af soldater i hærene i Donetsk og Luhansk til at være 34.000.²⁴

Disse tropper, der i dag ifølge russerne, er en del af den russiske hær, spiller nu en vigtig rolle på den russiske frontlinje i øst, hvor de blandt andet bruges til at holde Donetsk by. Men disse reserveenheder er ikke godt udstyret, og de er i problemer. Tabstallene for disse enheder er høje, men russerne ville ikke kunne have koncentreret styrkerne på den måde, som de har, ved øst fronten uden disse reserveenheder. Disse reserveenheder var meget vigtige, idet de gjorde det muligt at frigøre soldater fra mindre vigtige dele af frontlinjen og flytte dem til højere prioriterede dele af fronten, hvor de kunne bruges til angreb. Over sommeren 2022 er de også blevet brugt offensivt i Donetsk-området.

Krigen i Ukraine har demonstreret vigtigheden af brugen af reservister i krig, og den har ligeså klargjort begrænsningerne ved brugen af professionelle soldater og specialstyrker. Dette er en vigtige pointe efter ti år, hvor det at have en reserve er blevet nedprioriteret i Vesten.

Det er også vigtigt at fremhæve at der nu findes en hel generation af ukrainere fra Luhansk og Donetsk regioner, som får erfaring med at kæmpe imod Ukraine på russisk side. Dette vil skabe sår og påvirke efterkrigstids-Ukraine ligegyldigt hvad krigen endelige udfald bliver.

Just in time er godt management også militært

I løbet af 2010'erne blev der gennemført en række analyser både i Danmark, Norge og NATO, der medførte at man i NATO gennemførte Smart Defence, og i Danmark og Norge foretog en række rationaliseringer af forsvaret. I Danmark gennemførte McKinsey en analyse, der i medierne blev fremstillet som, at man kunne finde besparelser i Forsvarets Materieltjeneste og ved at ændre på lønnen til officerer.²⁵ Den danske analyse pegede på, at der var muligheder for besparelser på lagre og indkøb.²⁶ Dette byggede på en række scenarier. Her opererede man med indsættelse i internationale operationer, dvs. mulighed eller risiko for kamp, men tilsyneladende ikke med scenarier med krig som en risiko.

I Danmark regnede man med at kunne foretage effektiviseringer for ca. 2,5 mia. DKR. I Norge gennemførte man nogenlunde samtidigt tilsvarende analyser, og her nåede man frem til et effektiviseringspotentiale på et sted imellem 2,2 og 4,5 mia. NKR.²⁷ Denne effektiviseringstankegang medførte en lang række milliardbesparelser. Den blev kombineret med en generel industri-inspireret tankegang med "just-in-time".²⁸

I dag konkluderer chefen for Joint Chiefs of Staff i USA, at *"One of the lessons of this war is the very high consumption rates of conventional munitions, and we are reexamining our own stockages and our own plans to make sure that we got it right"*.²⁹

Det står i dag lysende klart, at en krig som Ukraine-krigen, er krig på industriel basis, som Første og Anden Verdenskrig. Det kræver en hurtig omstilling fra det nuværende "just-in-time" til en strømlinet høj produktion kombineret med store lagre.³⁰ 'Just in time' har måske været Vestens ideologiske skyklapper.

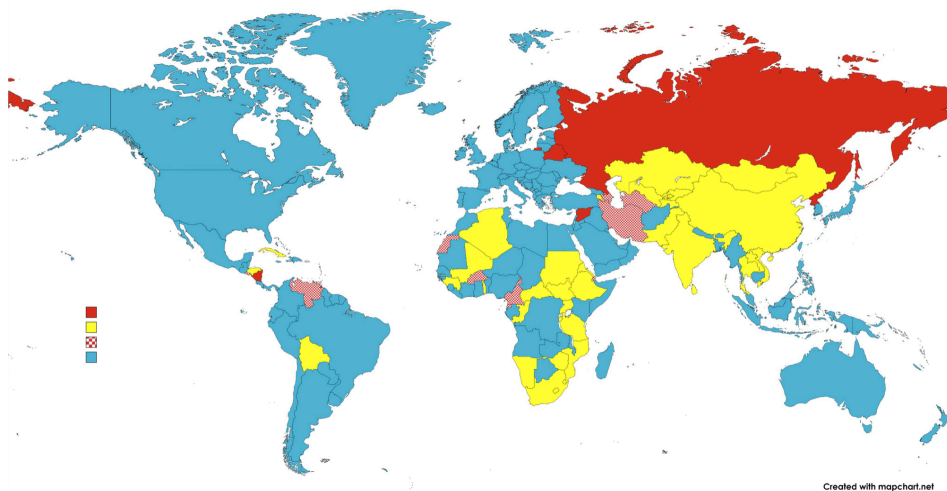
Billede 5 Ukrainekrigen har fået en industriel størrelse og er helt afhængig af meget store forsyninger. Parallelen til Første og Anden Verdenskrigs forsvarsindustrielle produktion er klar.

Verden står samlet mod Rusland

Verden står ikke samlet mod Rusland, verden ”sidder hovedsageligt på hegnet”, og særligt har den Tredje Verden et andet syn på Ruslands krig i Ukraine, end Vesten har. Det er blevet gentaget til ukendelighed, specielt i invasionens første dage, at verdenssamfundet står med Ukraine, fordømmer Ruslands handlinger, og at Rusland er blevet isoleret.³¹ Dette var en vestlig fortælling.

Et solidt flertal ved FN's generalforsamling fordømte den russiske invasion, og er blevet ved med det.³² Imidlertid ser vigtige internationale aktører så som Indien og Brasilien i stedet en konflikt, som er frembragt af begge lejre, og derfor ønsker de ikke at deltage i den økonomiske sanktionering af Rusland.³³ Verden er med andre ord splittet over krigen i Ukraine.

Der er kun få lande i verden, som åbent støtter Ruslands invasion, og disse støtter begrænser sig i høj grad til militærdiktaturer. Men de lande, som i realiteten sidder på sidelinjen og forholder sig neutrale repræsenterer faktisk et flertal af verdensbefolkningen. Her inkluderet er verdens største økonomi, Kina, verdens tredje største økonomi, Indien, verdens syvende største økonomi, Indonesien, og verdens niende største økonomi, Brasilien, hvis man ser på købekraft justeret efter bruttonationalproduktet.³⁴

Billede 6 Oversigt over afstemingen i FN den 23. februar 2022, hvor det blev krævet, at Rusland øjeblikkeligt stoppede den ulovlige krig. 141 stemte for, 7 imod og 32 undlod at stemme. Foto: Ukendt ophav.

Bemærkelsesværdigt er det, at Kina ikke har valgt klar side i krigen. Det viser også, hvor problematisk en diskussion om en ny Kold Krig og bipolaritet er. Kina har skabt sin helt egen russisk-orienterede Ukraine-politik, hvor Kina forsøger at indtage en mæglerrolle, men med klar fordel til Rusland.³⁵

Dog har Rusland oplevet flere skuffelser. Kasakhstan, en ellers forventet russisk allieret, er køligt overfor Putin.³⁶ Men skuffelser har også ramt USA, som forventede

hjælp fra sin gamle allierede Saudi Arabien med stabiliseringen af energiprisen, en hjælp som er udeblevet.³⁷

Vi har også oplevet et Europa, som ikke altid står samlet, og nogle mener endda, at EU står ved en skillevej i samarbejdet med sanktionerne. EU har med sanktioner opnået store resultater, men det er et faktum, at tysk energipolitik, på trods af advarsler fra amerikanerne og Trump administrationen, er afhængig af russisk gas. Denne afhængighed skabte betydelige indtægter til Kreml i de tidlige faser af krigen.

Pragmatisme er fortsat kendetegnet ved EU's tilgang med undtagelse af de lande og sektorer som er afhængige af russisk olie og gas. Vi har set en tredeling i NATO, hvor lande som, Tyskland, Italien, Frankrig, Spanien, Kroatien og Slovenien, trækker en blødere linje overfor Rusland og er mindre effektive i deres våbenlevering til Ukraine, hvorimod de nordiske lande, Baltikum, Polen og Storbritannien trækker en skarpere linje og er mere effektive i leveringen af udstyr til Ukraine.

Her er USA og Canada i en særlig position. Det er et faktum at sanktionspakkerne har skadet Ruslands produktion og udenlandske investeringer i Rusland, og at den russiske import og eksport er gået ned.³⁸ Det er også et faktum, at Rusland mangler gasrørledninger til at forbinde Vest- og Østsibirien og Vestsibirien og Kina, og at sidst nævnte mulighed, her illustreret af den atlantiske transsibiriske rørledning, tidligere har været dybt hæmmet af en mangel på kinesisk interesse og investering. Dette kan dog hurtigt ændre sig, hvis vi ser yderligere kriser, som den nuværende i Taiwan, i forholdet mellem USA og Kina.

Billede 7 Møde mellem Ukraines præsident med formanden for Europa-Kommissionen og EU's højtstående repræsentant for udenrigsanliggender og sikkerhedspolitik. Foto: www.president.gov.ua

Sanktionerne har uden tvivl chokeret den russiske økonomi, men Rusland har nogle af verdens største markeder, som den over tid kan bruge til at diversificerer sin import og eksport. EU's pragmatiske tilgang, som ofte er dikteret af medlemslandenes nationale interesser, observeres af nye og voksende internationale aktører som Indien og Nigeria, og præcis denne pointe bruges til at argumenterer for, hvorfor de ikke behøver at forholde sig til Vestens sanktionsregime.

Den russiske økonomi er ramt af sanktioner, men også af, at man må omlægge midler til produktion af militært materiel.³⁹ At føre krig i denne størrelse og med denne længde er bekosteligt, og rammer russisk økonomi.

Rusland har gennem sin sorte økonomi, og det store antal af mere eller mindre neutrale aktører i den internationale samfund, muligheden for at positionere sig stærkt nok til at kunne opretholde presset i Ukraine, så vi vil med tiden se nye strategier fra Ruslands side af. EU's noget magelige tempo i arbejdet med at fjerne afhængigheden af russisk olie og gas vil også give Rusland ekstra tid, specielt idet målet for at gøre sig uafhængig af russisk gas først er i 2030, altså 7 år ude i fremtiden.⁴⁰

Stigende olie og gaspriser har i nogen grad kompenserer for de forøgede russiske transportudgifter til nye markeder i f.eks. Indien og Kina, og i 2023 har vi også set en nedgang i oliepriser. Men dette er hvis OPEC+, en organisation hvor Rusland fortsat er toneangivende, ikke kompenserer for de stigende priser med øget produktion, noget som ikke ser ud til at ske endnu.⁴¹ De forøgede oliepriser er nemlig til fordel for OPEC+, som inkluderer lande som Saudi Arabien, Nigeria og Emiraterne. I det russiske system, spiller det sorte marked en stor rolle og oligarker har relativt frie hænder i promovningen af Rusland, og dette vil nok komme Rusland til hjælp i denne situation.⁴² For sanktionerne rammer Rusland, men de stopper ikke krigen i Ukraine.

Hvad kan vi lære af Ukrainekrigen?

Det er vigtigt at forstå og afgrænse de faktorer, som kommer til at afgøre krigen i Ukraine. Mange forudser et russisk nederlag, men sådan nogle forudsigelser er meget vanskelige at lave. Både Ruslands og Ukraines muligheder for at vinde krigen afhænger af deres vilje til at føre krigen.

Ukraine er et stort land med en betydelig militærmagt, relativt store lagre med militærudstyr, en relativt stor befolkning og store udstyrs lagre fra før krigen samt egen våbenindustri. Ukraine er ikke Norge eller Danmark, men hvis man kigger på antal tropper, er det en af Europas stærkest stater.

Rusland har også haft store materiellagre og muligheden for at samle en stor hær, men Kreml valgte først kun at bruge professionelle soldater (med undtagelsen af den russiske marine og soldaterne fra Donetsk og Luhansk), og dette har resulteret i at russerne i dag antalmæssigt er ukrainerne underlegne, og har måttet indkalde reserveerne.

Rusland er dog artillerimæssigt Ukraine meget overlegne, og dette forklarer lidt af den fremgang som de oplevede i Donetsk og Luhansk. Men det ser ud til at blive en langvarig krig i Ukraine, hvilket betyder at de afgørende punkter kommer til at være hvor mange tropper de to lande er i stand til at mobiliserer, hvor meget udstyr de kan tage i brug på slagmarken og hvor hurtigt.

På trods af den store adgang til mulige soldater er Ukraine udstyrmæssigt meget underlegne. Den interne krigsproduktion er ikke substantiel nok til at kunne ændre den udstyrmæssige situation. Med andre ord, Ukraine er afhængig af Vestens forsyninger af ammunition og våbensystemer.

Spørgsmålet er om Vestens våbenleverance er omfangsrige nok, men også om de kan leveres hurtigt nok, til at opveje Ruslands ibrugtagen af dets store lagre af militærudstyr. I Vesten har "just in time"-systemet og en tendens til at undervurderer vigtigheden af store kvantiteter skabt forsyningsproblemer, og selv de ivrigste NATO-lande i Europa, her også Sverige og Finland, selvom de endnu ikke er medlemmer, vil snart opleve begrænsninger.

NATO-lande som Frankrig, Spanien, Tyskland og Italien er forsat ikke så effektive hjælpere, og mængden af hjælp er meget begrænset i forhold til potentialet.⁴³ I Tysklands tilfælde har dette skabt spændinger i relationen til Ukraine. For de nordiske stater er dette vigtigt at tage notits af, da nogle måske tænker på Tyskland som en slags erstatning for USA. Imidlertid er Tyskland måske på vej i en ny mere tilpasset situation efter, at man har åbnet for at sende Leopard-kampvogne til Ukraine.

USA har i nogle tilfælde bidraget med meget, som for eksempel med M777 haubitsser, og landet har også store reserve lagre, men amerikanerne bliver nødt til at åbne op for disse i meget højere grad end de gør i dag. Det bliver også nødvendigt at øge

militærproduktionen. Vi har dog set tidligere, at Vesten her en tendens til at miste interessen i konflikter efter en vis tid.⁴⁴ Energipriser og den stigende inflation, hændelser som begge forstærkes af krigen i Ukraine, kan komme til at påvirke europæisk politik. Den milde vinter har muligvis afbødet dette slag. Allerede nu støtter Rusland mere ekstreme sektioner i europæisk politik, radikalisering og politisk vold.

Det er yderst vigtigt, at Europa går mere stringent til værks med planlægningen af både energisikkerhed (herunder sikringen af prisniveauet for borgerne) og den grønne omstilling, end hvad har været tilfældes i tidligere år, for, som vist i Tysklands tilfælde, vil få dårlig planlægningen kunne ende med at komme Rusland til gode.

Men Rusland står heller ikke problemfri tilbage. Problemerne i forhold til antallet af soldater er endnu ikke fuldt ud løst, og det er ikke sikkert at det er muligt at løse dette uden at indsætte de værnepligtige, hvilket formodentligt kun vil gøre krigen endnu mere upopulær i Rusland. Når man ser på antal tropper, er Rusland faktisk Ukraine numeriske underlegne, og dette er ikke på grund af tab, men i stedet en manglende evne fra russisk side af til effektivt at mobilisere kamptropper i et system som er afhængige af værnepligtige. Der er masser af gammelt militærudstyr i de russiske reservelagre, men det betyder, at de russiske tropper bliver dårligere og dårligere udstyrede. Dog kan de nye frivillige tropper også have den fordel at de måske er mere motiverede end de oprindelige tropper, da de ved at de er på vej i krig.

Ukrainekrigen bør lære os at:

1. Putin agerede relativt rationelt.
2. Droner og missiler er ikke gamechangere, men vigtigt komponenter på kamppladsen.
3. Reserver er afgørende for at skabe masse, dybde og robusthed.
4. Der er brug for lagre, og når krisen kommer, kan man ikke nå at opbygge lagre og kapaciteter.
5. Verden er mere splittet end det vi måske troede.

Når alt kommer til alt, er dette en industriel krig af en karakter, som verden ikke har set længe. Den vigtigste faktor, som over tid, kommer til at afgøre krigen er Vestens vilje til at forsyne Ukraine holdt op imod Ruslands reserve lagre og landets evne til at efterforsyne sine tropper og etablerer nye delinger. Dette udmattelsesløb er langt sværere at vinde end mange gerne vil tro både i Vesten og i Rusland.

Forfatterne

Stig Jarle Hansen

Professor i Internationale Relationer og Leder for Masterprogrammet i Internationale Relationer ved Norges Miljø- og Biovidenskabelige Universitet (NMBU). Senior Associate Fellow ved RUSI.

Lars Bangert Struwe (redaktør)

Generalsekretær i Atlantsammenslutningen. Tidligere fungerende kontorchef i Forsvarsministeriet og forsker ved KU.

Dette Atlant Brief er færdig redigeret 31. marts 2023. Briefet har, som alle andre Atlant Briefs, gennemgået peer review i henhold til de interne retningslinjer. Det betyder, at en fagfælle har læst briefet og kommenteret det, og anset for at kunne publiceres. Ansvaret for briefet er redaktørens. Vi har søgt at identificere ophavsretten til alle bragte foto. Forsiden er tomch / iStock

Noter

---

¹ Dette brief er en videre bearbejdelse af Sig Jarle Hansens kronik "Hva kan vi lære av Ukraina-krigen? Og hva vil avgjøre den?" I *Forsvarets forum*. (10/8-2022)

(https://forsvaretsforum.no/eu-krig-kronikk/hva-kan-vi-laere-av-ukraina-krigen-og-hva-vil-avgjore-den/280093?fbclid=IwAR2639x_3EmjPv8_2cHgvQGQ8bOOBohiTGKo1zb44sJVA83q2-Cu_rINQdU)

² Jones, Seth G.: "Russia's Ill-Fated Invasion of Ukraine: Lessons in Modern Warfare" I *CSIS Briefs June 2022*. (https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/220601_Jones_Russia%27s_Ill-Fated_Invasion_0.pdf?VersionId=Ggqjb.JsRbJzr_wlu5jrVT_Xe3AW3jur)

³ Dewan, Angela: "Ukraine and Russia's militaries are David and Goliath. Here's how they compare" *CNN*, 25/2-2022 kl. 3.11 PM

(<https://edition.cnn.com/2022/02/25/europe/russia-ukraine-military-comparison-intl/index.html>)

⁴ Anglelesy, Andres: "Russia And NATO Military Strength Comparison Goes Viral Amid Rising Tension" I *Newsweek*. 28/2-2022 kl. 11.47 AM

(<https://www.newsweek.com/russia-nato-military-strength-comparison-goes-viral-amid-rising-tension-1683269>)

⁵ Kofman, Michael; Migacheva, Katya; Nichiporuk, Brian; Radin, Andrew; Tkacheva, Olesya; Oberholtzer, Jenny: *Lessons from Russia's Operations in Crimea and Eastern Ukraine*. (RAND, USA, 2017)

(https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR1498.html)

⁶ Barry, Ben: *Blood, metal and dust. How victory turned into defeat in Afghanistan and Iraq*. (Osprey Publishing, s. 123.

Oxford, 2020)

⁷ Zabrodskiy, Mykhaylo; Watling, Jack; Danylyuk, Oleksandr V. & Reynolds, Nick: *Preliminary Lessons in Conventional Warfighting from Russia's Invasion of Ukraine: February–July 2022* (RUSI, London, 2022) (<https://static.rusi.org/359-SR-Ukraine-Preliminary-Lessons-Feb-July-2022-web-final.pdf>)

⁸ Blake, Elly: "Russian forces came close to capturing Volodymyr Zelensky during first hours of invasion" I *Evening Standard* 29/4-2022.

(<https://www.standard.co.uk/news/world/volodymyr-zelensky-time-magazine-interview-ukraine-invasion-nearly-captured-russian-forces-b997130.html>)

⁹ Hambling, David: "Failure Or Savior? Busting Myths About Switchblade Loitering Munitions In Ukraine" I *Forbes*, 8/6-2022

(<https://www.forbes.com/sites/davidhambling/2022/06/08/failure-or-savior-busting-myths-about-switchblade-loitering-munitions-in-ukraine/?sh=43eebdc6369f>)

¹⁰ Borsari, Federico: "Assessing Drone Operations In Ukraine: Trends And Implications" I *Orion Forum*, 19/7-2022 (<https://www.orionpolicy.org/orionforum/110/assessing-drone-operations-in-ukraine-trends-and-implications>)

¹¹ Bronk, Justin; Reynolds, Nick & Watling, Jack: *The Russian Air War and Ukrainian Requirements for Air Defence* (RUSI, London, 2022) (<https://static.rusi.org/SR-Russian-Air-War-Ukraine-web-final.pdf>)

---

¹² Associated Press: *Why would Russia use hypersonic missile to strike Ukraine?* (10/3-2023) <https://apnews.com/article/ukraine-russia-kinzhal-hypersonic-missiles-e0dc1e20e9dd53528c5381ca5fdee66a>

¹³ Watling, Jack & Reynolds, Nick: *Ukraine at War. Paving the Road from Survival to Victory*. (RUSI, London, 2022) (<https://static.rusi.org/special-report-202207-ukraine-final-web.pdf>)

¹⁴ Lange, Nico: *How to beat Russia. What armed forces in NATO should learn from Ukraine's homeland defense*. (Glosec, Bratislava, 2023) (<https://www.globsec.org/sites/default/files/2023-02/How%20to%20beat%20Russia%20by%20Nico%20Lange%20v7%20web.pdf>)

¹⁵ The Print: *Full text of Vladimir Putin's speech announcing 'special military operation' in Ukraine*. (the Printy, 24/2-2022) (<https://theprint.in/world/full-text-of-vladimir-putins-speech-announcing-special-military-operation-in-ukraine/845714/>)

¹⁶ Kofman, Michael & Lee, Rob: "Not built for purpose: the russian military's ill-fated force design" | *War on the Rocks*. (2/6-2022) (<https://warontherocks.com/2022/06/not-built-for-purpose-the-russian-militarys-ill-fated-force-design/>)

¹⁷ Reuters: *Putin says will not use conscript soldiers in Ukraine*. (8/3-2022, kl. 14.21) (<https://www.reuters.com/world/europe/putin-says-will-not-use-conscript-soldiers-ukraine-2022-03-07/>)

¹⁸ Al Jazeera: *Putin speech on partial mobilisation: What exactly did he say?* (21/9-2022) <https://www.aljazeera.com/news/2022/9/21/russias-putin-orders-partial-mobilisation-what-did-he-say>)

¹⁹ Spiegel: *Russische Truppen versuchen laut Kiew Bachmut einzukreisen*. (<https://www.spiegel.de/ausland/ukraine-russland-news-heute-kiew-meldet-85-abgewehrte-angriffe-in-bachmut-a-beb5ce0a-d7b9-4430-9aee-6d9535b5984f>)

²⁰ Robin, Sebastian: "Pictures: In Battle For Hostomel, Ukraine Drove Back Russia's Attack Helicopters And Elite Paratroopers". | *1945* (25/2-2022) (<https://www.19fortyfive.com/2022/02/pictures-in-battle-for-hostomel-ukraine-drove-back-russias-attack-helicopters-and-elite-paratroopers/>)

²¹ Brugen, Isabel van: "Russians Offered Three Times Average Salary to Fight in Ukraine" | *Newsweek* (13/7-2022, kl. 5.41) <https://www.newsweek.com/russians-offered-three-times-average-salary-fight-ukraine-war-moscow-tatarstan-1724158>

Wouters, Patrick: "Putin's Private Army: How Wagner Group Supports Russian Strategy". | *CDC Policy Brief 19/2022* (CDC, Bruxelles, 2022) (https://brussels-school.be/sites/default/files/CSDS%20Policy%20brief_2219_0.pdf)

<https://taskandpurpose.com/news/russia-chechen-fighters-ukraine/>
Burdyga, Igor & Gimalova, Regina: "Ukraine separatists draft anyone they can". | *DW* (27/4-2022) <https://www.dw.com/en/how-ukraine-separatists-are-mass-conscripting-anyone-of-fighting-age/a-61608760>

²² Institute for the Study of War: *Russian Offensive Campaign Assessment, March 11, 2023* Understandingwar (11/3-2022, kl. 15.30) <https://www.understandingwar.org/sites/default/files/Russian%20Offensive%20Campaign%20Assessment%2C%20March%2011%2C%202023%20PDF.pdf>

²³ Zoria, Yuri: "Forced conscription: how Russia wipes out the male population of occupied Donbas". | *Euromaidan Press* (28/4-2022 kl. 23.06) (<https://euromaidanpress.com/2022/04/28/forced-conscription-how-russia-wipes-out-the-male-population-of-occupied-donbas/>)

²⁴ IISS: *The Military Balance* (London, IISS, 2023) (<https://www.iiss.org/publications/the-military-balance>)

²⁵ Brøndum, Christian: "Forsvaret sløser milliarder væk." | *Berlingske* (17/9-2012) <https://www.berlingske.dk/samfund/forsvaret-sloeser-milliarder-vaek>

²⁶ Udvalget for analyser af forsvaret: *Effektiviseringer og bedre økonomistyring. Afrapportering af budgetanalyser af forsvaret*. (Forsvarsministeriet, København, 2012)

-
- ²⁷ Forsvarsdepartementet: *Rapport om anbefalinger knyttet til tiltak utarbeidet av McKinsey & Company Inc.* (Forsvarsdepartementet, Oslo, 2015) (https://www.forsvaret.no/forskning/forskning-utvikling-ved-forsvarets-hogskole/institutt-for-forsvarsstudier/forskningsressurser/konsulentrapporter/2015%20FD%20Rapport%20om%20anbefaling%20knyttet%20til%20tiltak%20utarbeidet%20av%20McKinsey.pdf/_/attachment/inline/86770c55-4015-4a8a-aade-5dc8b660c00b:b3a0048fee23ab98a4783c9c13042c56e7ad5d45/2015%20FD%20Rapport%20om%20anbefaling%20knyttet%20til%20tiltak%20utarbeidet%20av%20McKinsey.pdf)
- ²⁸ Michelsen, Christopher J.; O'Connor, Patrick & Wiseman, Tarpon: "Just in Time Expecting Failure: Do JIT Principles Run Counter to DoD's Business Nature?" I *Defense Acquisition Magazine March-April 2014* (DAU, Belvior, 2014) (https://www.dau.edu/library/defense-atl/DATLFiles/Mar-Apr2014/Michelsen_O%27Connor_Wiseman.pdf)
- ²⁹ Schwarz, Felicia: "Ukraine war pushes US to review arms stockpiles." I *Financial Times* 816/2-2023) (<https://www.ft.com/content/a3c943e9-9071-49b8-9f6d-2b82e1f8167b>)
- ³⁰ Jones, Seth G.: *Empty Bins in a Wartime Environment: The Challenge to the U.S. Defense Industrial Base* (CSIS, New York, 2023) <https://www.csis.org/analysis/empty-bins-wartime-environment-challenge-us-defense-industrial-base>
- ³¹ Rochlitz, Michael: "Russia's Slide Into International Isolation." I *ZoIS Spotlight* 10/2022. (16/3-2022) <https://www.zois-berlin.de/en/publications/zois-spotlight/russias-slide-into-international-isolation>
- ³² UN: *UN General Assembly calls for immediate end to war in Ukraine.* (23/2-2023) <https://news.un.org/en/story/2023/02/1133847>
- ³³ Leoni, Zeno; Ryan, Maeve & Weber, Gesine: *War in Ukraine: One Year On.* (Kings College London, London, 2023) (<https://www.kcl.ac.uk/warstudies/assets/war-in-ukraine-one-year-on.pdf>) & Barrow, Alessandra & Hooft, Paul van: *India's approach to the Russian Invasion of Ukraine: An Example of the BJP's 'India First' Thinking and What it Means for the West.* (The Hague Centre for Strategic Studies, The Hague, 2022) (<https://hcss.nl/wp-content/uploads/2022/09/Indias-approach-to-the-Russian-Invasion-of-Ukraine-An-Example-of-the-BJPs-India-First-Thinking-and-What-it-Means-for-the-West%E2%80%AF-PDF.pdf>)
- ³⁴ World Population Review: *GDP Ranked by Country 2023.* (<https://worldpopulationreview.com/countries/by-gdp>)
- ³⁵ Ministry of Foreign Affairs, the People's Republic of China: *China's Position on the Political Settlement of the Ukraine Crisis.* (24/2-2024) (https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/zxxx_662805/202302/t20230224_11030713.html)
- ³⁶ Matussek, Thomas: "How Kazakhstan changed in light of the Russian invasion of Ukraine." I *EURACTIV* (9/3-2023) <https://www.euractiv.com/section/central-asia/opinion/how-kazakhstan-changed-in-light-of-the-russian-invasion-of-ukraine/>
- ³⁷ Holland, Steve ; Yaakoubi, Aziz El; Renshaw, Jarrett % Dahan, Maha El: "Biden fails to secure major security, oil commitments at Arab summit." I *Reuters* (18/7-2022, kl. 23.53) (<https://www.reuters.com/world/middle-east/biden-hopes-more-oil-israeli-integration-arab-summit-saudi-2022-07-16/>)
- ³⁸ Sonnenfeld, Jeffrey; Tian, Steven; Sokolowski, Franek; Wyrebkowski, Michal & Kasproicz, Mateusz: *Business Retreats and Sanctions Are Crippling the Russian Economy.* (SSRN, New York, 2022) (https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4167193)
- ³⁹ Rácz, András; Spillner, Ole; Wolff, Guntram: "Russia's War Economy. How Sanctions Reduce Military Capacity" I *DGAP Policy Brief* (Deutsche Gesellschaft für Auswärtige

---

Politik, Berlin, 2023) (<https://dgap.org/en/research/publications/russias-war-economy>)

⁴⁰ European Commission: *Questions and answers on the sixth package of sanctions against Russia*. (3/6-2022)

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/QANDA_22_2823

⁴¹ BBC News: *Opec: What is it and what is happening to oil prices?* (5/10-2022) (<https://www.bbc.com/news/business-61188579>)

⁴² The #Brute Cast: *"MES Research Talk: Dr. Stig Jarle Hansen "Phoenix Rising: China and Russia in the Red Sea Zone and Horn of Africa."* (27/2-2022)

(<https://podcasters.spotify.com/pod/show/krulak-center/episodes/MES-Research-Talk---Dr--Stig-Jarle-Hansen--Phoenix-Rising-U-S--Strategic-Competition-in-the-Red-Sea-Zone--Horn-of-Africa-with-China-and-Russia-e1f03du>)

⁴³ Kiel Institute for the World Economy: *"The Ukraine Support Tracker: Which countries help Ukraine and how?"* I Kiel Working Paper, No. 2218 February 2023 (Kiel Institute for the World Economy, Kiel, 2023) (https://www.ifw-kiel.de/fileadmin/Dateiverwaltung/IfW-Publications/-ifw/Kiel_Working_Paper/2022/KWP_2218_Which_countries_help_Ukraine_and_how_/KWP_2218_Trebesch_et_al_Ukraine_Support_Tracker.pdf)

⁴⁴ Hansen, Stig Jarle: *"Hvor effektiv var egentlig den norske og allierte militære opplæringen i Afghanistan?"* I *Forsvarets forum*. (20/8-2021)

(<https://forsvaretsforum.no/afghanistan-kronikk-nato/hvor-effektiv-var-egentlig-den-norske-og-allierte-militaere-opplaeringen-i-afghanistan/212718>)

Atlantsammenslutningen

Frederiksberg Slot

Roskildevej 28.A

2000 Frederiksberg

-

atlant.dk

[atlant\(at\)atlant.dk](mailto:atlant(at)atlant.dk)

+45 3059 1944

